

නිලානි විජේසේකර

සංවර්ධන නිලධාරී, අන්තර්ජාතික සබඳතා අංශය
මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශය

වායු සම්පත කළමනාකරණය පිළිබඳ අන්තර්ජාතික ඇසීන්

වායු සම්පත නිසි ලෙස කළමනාකරණය අරමුණින් ගෝලීය ප්‍රජාව අන්තර්ජාතික වශයෙන් විවිධ සම්මුති හා සන්ධාන හරහා එකඟතාවන් සඳහා පැමිණ ඇත. එසේ වායු සම්පත කළමනාකරණයට අදාළව බලාත්මක වී ඇති සම්මුති හා සන්ධාන අතරින් ඕසෝන් වියන සුරැකීම සඳහා විශානා සම්මුතිය (The Vienna Convention), ඕසෝන් ස්ථරයට හානි පමුණුවන ප්‍රතිණකාරී ද්‍රව්‍ය තුරන් කිරීම පිළිබඳ වූ මොන්ට්‍රියල් සන්ධානය (Montreal Protocol) කිගාලි සංශෝධනය (Kigali Amenderment), එක්සත් ජාතීන්ගේ දේශගුණ විපර්යාස පිළිබඳ රාමුගත සම්මුතිය [United Nations Framework Convention On Climate Change (UNFCCC)] හා කියතෝ සන්ධානය (Kyoto Protocol) හා පැරිස් ගිවිසුම (Paris Agreement) ඉතා වැදගත් ස්ථානයක් ගනී. එසේම ශ්‍රී ලංකාව අත්සන් කර නොමැති වුවත් දිගු දුර ඇත දේශසීමා හරහා සිදුවන වායු දූෂණය පිළිබඳ සම්මුතිය [Convention on Long)Range Transboundary Air Pollution (LRTAP)] වායු සම්පත නිසිලෙස කළමනාකරණය සඳහා වූ තවත් අන්තර්ජාතික එකඟතාවයකි.

විශානා සම්මුතිය (The Vienna Convention) බහු පාර්ශවීය පාරිසරික ගිවිසුමක් ලෙස 1985 මාර්තු 22 දී විශානා සම්මේලනයේ දී සම්මත වූ අතර 1988 සැප්තැම්බර් 22 දී එය බලාත්මක විය. මෙම සම්මුතියේ ප්‍රධාන අරමුණ වන්නේ විද්‍යාත්මක පර්යේෂණ, අධීක්ෂණය හා තොරතුරු හුවමාරුව ආදී ක්ෂේත්‍ර කෙරෙහි අන්තර්ජාතික සහයෝගිතාව ලබාගැනීම තුළින් ඕසෝන් ස්ථරය ආරක්ෂා කර ගැනීමයි.

ශ්‍රී ලංකාව විසින් මෙම සම්මුතිය අපරානුමත කිරීම හා බලාත්මක වීම 1989 දෙසැම්බර් 15 වන දින සිදු විය. දැනට මෙම සම්මුතිය රටවල් 197ක් විසින් අපරානුමත කොට ඇත.

ඕසෝන් ස්ථරයට හානි පැමිණිය හැකි ප්‍රතිණකාරී ද්‍රව්‍ය තුරන් කිරීම පිළිබඳ වූ මොන්ට්‍රියල් සන්ධානය (Montreal Protocol) ඕසෝන් ස්ථරය ආරක්ෂාකර ගැනීමේ සන්ධිස්ථානයක් සනිටුහන් කල අන්තර්ජාතික ගිවිසුමකි. මෙම සන්ධානයේ ප්‍රධාන අරමුණ වන්නේ ඕසෝන් වියන ක්ෂය කාරක භාවිතය හා නිෂ්පාදනය අඩු කිරීම හා අවසානයේ ඉන් බැහැර වීමයි. මෙයද ශ්‍රී ලංකාව විසින් අපරානුමත කිරීම හා බලාත්මක වීම 1989 දෙසැම්බර් 15 වන දින සිදු විය. දැනට මෙම සම්මුතිය රටවල් 197ක් විසින් අපරානුමත කොට ඇත.

මොන්ට්‍රියල් සන්ධානයේ (Montreal Protocol) සංශෝධනයක් ලෙස කිගාලි සංශෝධනය 2017 ඔක්තෝම්බර් මස පැවති 28 වන මොන්ට්‍රියල් සන්ධාන සමුළුවේදී විලිදක්වන ලදී. මෙම සංශෝධනය මගින් වායු සමීකරණ හා ශීතකරණ කර්මාන්තය තුළ පුළුල් ලෙස භාවිතා කරන

හයිඩ්රෝක්ලෝරෝ ෆ්ලෝරෝ කාබන් (HFC) භාවිතා කිරීම පාලනය පිළිබඳ අවධානය යොමුවේ. මෙමගින් 2050 වන විට කාබන්ඩයොක්සයිඩ් ටොන් බිලියන 100ට සමාන ගෝලීය උණුසුමකට දායක වන ශිතකාරක ප්‍රමාණයක් භාවිතයෙන් ඉවත් කිරීමට හැකි වන අතර එමගින් ගෝලීය උණුසුම සෙ.ග්‍රේ. අංශක 0.5 වැඩිවීම වැළැක්වීමට දායක වේ. මෙම කිහිප සංශෝධන සඳහා ශ්‍රී ලංකාව අනුගත වීම සඳහා කටයුතු සිදු කරමින් පවතී.

තවත් වැදගත් සම්මුතියක් ලෙස එක්සත් ජාතීන්ගේ දේශගුණ විපර්යාස පිළිබඳ රාමුගත සම්මුතිය [United Nations Framework Convention On Climate Change (UNFCCC)] වැදගත් ස්ථානයක් ගනී. මෙහිදී දේශගුණ පද්ධතිය සාමූහිකව පරිහරණය කලයුතු සම්පතක් ලෙස හඳුන්වාදෙන සම්මුතිය කාබන්ඩයොක්සයිඩ් (CO₂) සහ අනෙකුත් හරිතාගාර වායු විමෝචනය මගින් වායුගෝලයේ ස්ථායීතාවයට බලපෑම් ඇතිවිය හැකි බව සඳහන් වේ. මෙම සන්ධානයේ ප්‍රධාන අරමුණ වනුයේ දේශගුණ තත්ත්ව සඳහා අහිතකර මානව මැදහත් වීම් වළක්වා ගත හැකි මට්ටමකට වායුගෝලයේ හරිතාගාර වායු සාන්ද්‍රණය ස්ථායී තත්ත්වයට පවත්වාගෙන යාමයි. ශ්‍රී ලංකාව මෙම සම්මුතිය 1993 නොවෙම්බර් මස 23 අපරානුමත කොට ඇති අතර එය බලාත්මක කර ඇත්තේ 1994 මාර්තු මස 21 වන දිනය. දැනට මෙම සම්මුතිය රටවල් 197ක් විසින් අපරානුමත කොට ඇත. කියතෝ සන්ධානය (Kyoto Protocol) එක්සත් ජාතීන්ගේ දේශගුණ විපර්යාස පිළිබඳ රාමුගත සම්මුතිය [United Nations Framework Convention On Climate Change (UNFCCC)] යටතේ හරිතාගාර වායු සාන්ද්‍රණය අඩු කිරීම මගින් ගෝලීය උෂ්ණත්වය අවම කිරීමේ අරමුණින් ඉදිරිපත් වූවකි. මෙහි ප්‍රධාන අරමුණ වන්නේ සංවර්ධිත රටවල් ඔවුන් ගේ හරිතාගාර වායු විමෝචනය 1990 මට්ටමට වඩා අවම වශයෙන් 5%ක් වත් දෙවන චක්‍රයේ කාලපරිච්ඡේදය (2008 සිට 2012 කාලය චක්‍රයේ කාලපරිච්ඡේදය ලෙස සැලකේ) තුළදී අඩු කිරීමයි. ශ්‍රී ලංකාව මෙම සන්ධානය අපරානුගත කොට ඇත්තේ 2002 සැප්තැම්බර් මස 03 වන අතර එය බලාත්මක වී ඇත්තේ 2005 පෙබරවාරි මස 16 දින වේ. දැනට මෙම සන්ධානය රටවල් 116ක් විසින් අපරානුමත කොට ඇත. පැරිස් ගිවිසුම (Paris Agreement) මෙම ගිවිසුමේ මූලික අරමුණු ලෙස පූර්ව කාර්මීකරණයට සාපේක්ෂව ගෝලීය සාමාන්‍ය උෂ්ණත්වය වැඩිවීම සෙ.ග්‍රේ. අංශක 2ට වඩා අඩුවෙන් පවත්වාගෙන යාම එහි පළමු වැන්න වන අතර එය සෙ.ග්‍රේ. අංශක 1.5 ඉක්මවා නොයෑම සඳහා උත්සහ කිරීම දෙවැන්න ලෙස හඳුන්වා දීමට හැක. මේ අනුව ශ්‍රී ලංකාව මෙම ගිවිසුම 2016 සැප්තැම්බර් 16 වන දින අපරානුමත කොට ඇති අතර ඊට අදාළ කටයුතු සිදු කෙරෙමින් පවතී.

මූලාශ්‍ර:

1. [https://en.wikipedia.org/wiki / Convention _ on_ Long - Range _ Transboundary _ Air _ Pollution](https://en.wikipedia.org/wiki/Convention_on_Long-Range_Transboundary_Air_Pollution)
2. [https://en. wikipedia. org / wiki / List_ of_ international _ environmental _ agreements](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_international_environmental_agreements)
3. ශ්‍රී ලංකාවේ බහු පාර්ශවික පාරිසරික ගිවිසුම් පිළිබඳ අත් පොත (2009) පරිසර අමාත්‍යාංශය

